

ของฝากจาก พระเทพญาณโมลี วัดตานีนรสโมสร ปัตตานี

สาธุศิษย์ลบลหู่ผู้ ครูตม
แม้ยิ่งด้วยอิทธิพล เอิกฟ้า
มนุษย์เทพทั่วสากล สาปแข่ง กันนา
กรรมล่อยไม่เน้นซ้ำ พ่ายแพ้ตนเอง

สาธุศิษย์ เป็นภาษาไทย แปลว่า นักเรียน นักศึกษา ผู้รับวิชาและความประพฤติ ภาษาบาลี เป็น สิสฺตฺสาธุสิสฺตฺ ภาษาสันสกฤต เป็น ศิษฺยานุศิษฺย มีหน้าที่ปฏิบัติ ต่อครู-อาจารย์ คือตั้งใจเรียนด้วยเคารพ ครู เป็นภาษาไทย แปลว่า ผู้สั่งสอน ผู้มีความหนักแน่น ผู้อันศิษย์ควรเคารพ ภาษาบาลีเป็น ครู ภาษาสันสกฤตเป็นคุรุ มีหน้าที่สอนวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ โดยไม่ปิดบังอำพราง

มนุษย์เราทุกคน ย่อมมีความต้องการอยากได้ปัจจัยต่าง ๆ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และยาบำบัดความเจ็บไข้ เป็นต้น ตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งเติบโตใหญ่ และเมื่อเติบโตขึ้นแล้ว ความอยากได้สิ่งต่าง ๆ ก็ยิ่งมีมากขึ้น จนกระทั่งตัวเองก็หาให้แก่ตัวเองไม่ทัน เพราะความอยากมันพองตัวมากขึ้น ครั้นความอยากเพิ่มมากขึ้นไปอีก ลากที่นำรังเกียจ ก็ไม่รังเกียจ ตอนนั้นก็กลายเป็นความโลภ

แล้ว จิตใจก็จะทำให้ไม่เห็นว่ามีอะไรที่น่ารังเกียจเลย ขอให้ได้มาก็แล้วกัน ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่างมัน ใครจะดำ จะว่า จะสาปแข่งอย่างไร ก็ช่างมัน คนที่ถูกโลภะ ความโลภอยากได้ในทางทุจริตเข้าครอบงำจิตใจ ทำให้เกิดความมืดมน ก็จะกลับกลายเป็นคนเห็นผิดเป็นชอบ ลืมตัว ลืมศักดิ์ศรี ขอมเสีย เกียรติยศ ชื่อเสียงวงศ์สกุล กลับประพฤติทุจริตได้โดยประการต่าง ๆ แม้จะประพฤติทุจริตโดยประการใด ๆ ก็เห็นว่าเป็นไร จนกระทั่งไม่มีอะไรที่น่ารังเกียจที่ทำได้ ขอให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนามาก็แล้วกัน ผลที่สุดก็เลยเสียผู้เสียคน ดังเรื่องที่จะนำมาเล่า ขอโปรดได้ติดตามดังต่อไปนี้

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปสู่มหาชนบท ประทับอยู่ที่อนุพยัมพวันใกล้บ้านอนุพยัมมานิกม โอรสแห่งพระประยูรญาติ ๖ พระองค์ คือ พระภักทียะ พระอนุรุทธะ พระภักกุ พระกิมิละ พระอานันทะ พระเทวทัตตะ และนายอุบาลีพนักงานภูษามาลา รวมเป็น ๗ ได้พากันไปเฝ้าทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าโปรดประทานแก่พระอุบาลีก่อน แล้วจึงประทานแก่ภักษัตริย์ ๖ พระองค์ ในภายหลัง ทั้งนี้ด้วยพระพุทธองค์

ประสงค์จะข่มเสียซึ่งชัฏคดียมานะ ในชาติให้ปราศจากสันดาน พระภักทียะบวชแล้วมีนาคก็ได้สำเร็จเดวิชชา พระอนุรุทธะได้สำเร็จทิพยจักขุญาณ พระภักกุและพระกิมิละได้สำเร็จพระอรหัตตผล พระอานันทะได้สำเร็จโสดาบัน ส่วนพระเทวทัตตะได้สำเร็จเพียงโลกิยฌาน พระอุบาลีได้สำเร็จพระอรหัตตผล ท่านเหล่านี้ได้ร่วมปฏิบัติกับพระศาสดาทำการเผยแผ่พระศาสนา ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ทรงเป็นธรรมราชา ก็ทรงอำนวยการเผยแผ่ นำพระสาวกประกาศพระศาสนาไปทั่วแคว้นต่าง ๆ ในมัธยมประเทศ พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองในชมพูทวีปอย่างกว้างขวาง แคว้นมหากอณาจักรทั้ง ๔ ในยุคนั้น คือ มกธ โกศล วังสะ และอวันตี เป็นดินแดนแห่งผ้าเหลืองหรือเมืองผ้ากาสาวพัตร์ทั้งสิ้น ในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางแห่งความเคารพนับถือของมหาชน ผลที่แสดงออกก็คือลภสักการะบังเกิดแก่พระองค์และพระสาวกเป็นอันมาก ดังปรากฏตามหนังสือปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ว่าเมื่อพระศัพพัญญูเสด็จไปสถิต ณ เมืองโกสัมพี มีลภสักการะบังเกิดแก่พระบรมครู

กับทั้งหมดพระสาวกเป็นอันมาก มนุษย์ทั้งหลายถือซึ่งผ้าและเกศา อัญฐานเข้ามาสู่พระวิหารแล้ว ก็ถามถึงพระอัครสาวกทั้งสอง และมหาสาวกอื่น ๆ ไม่มีใครถามถึงพระเทวทัตต์ ๆ จึงโหม่นสว่า เราออกบวชจากราชสกุลเหมือนกัน แต่ไม่มีใครนับถือถามหา นาน้อย ใจนัก มนุษย์เหล่านี้ไม่นับถือเราก็แล้วไป เราจะแสวงหาผู้ยิ่งใหญ่กว่าให้มานับถือเรา พระเทวทัตต์ จึงวางแผนศาสนะประหารขึ้น เพื่อลบหลู่ครุตน ด้วยสร้างอิทธิพล ดังต่อไปนี้

๑. การที่จะให้ลากสักการะบังเกิด เราต้องคบหากับพระยุพราช อชาตศัตรูกุมาร โอรสรัชทายาทของพระเจ้าพิมพิสาร เพราะยังเป็นเด็กอ่อนสติปัญญา คนมีจิตวิชาสูงกว่า ย่อมถวายคำแนะนำได้ง่าย

๒. เมื่ออชาตศัตรูกุมารหลงเชื่อแล้ว ลากสักการะก็จะหลงไหลมา เราก็จะได้เลี้ยงบริวารสร้างสถาบันให้มั่นคง แล้วจะพูดขอเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์แทนพระพุทธรองค์ ถ้าไม่ทรงอนุญาตเราก็จะยุแหย่พระราชกุมารให้กบฏ และเราเองจะลอบปลงพระชนม์ตั้งตนเป็นพระพุทธรเจ้าเอง

๓. ถ้าลอบปลงพระชนม์ไม่สำเร็จ เราก็จะแยกพระภิกษุเป็นบริวาร ไปตั้งเป็นคณะหนึ่งต่างหาก จะไม่ยอมรับร่วมสังฆกรรมกับพระพุทธรเจ้าและสาวก

เพราะอาศัยลากสักการะเป็นเหตุ จึงทำให้พระเทวทัตต์มีจิตเป็นอกุศล วางแผนการขึ้นรอกังหาวอยู่ คราวหนึ่งพระเทวทัตต์

เดินทางจากเมืองโกสัมพีไปสู่เมืองราชคฤห์ จึงดำเนินแผนการทันที เนื่องด้วยเป็นผู้สำเร็จโลกียญาณ จึงบันดาลอธิษฐานปฏิภาคนิมิตเอง ๔ คำทำเป็นเครื่องประดับมือและเท้า เป็นสังวาลย์คล้องคอทำเป็นเทริดสวมศีรษะ มีเพศเป็นกุมารแอบแฝงเข้าไปนั่งใกล้พระราชกุมาร ๆ ตกพระทัยทรงพระสุรเสียวอยู่หิวอดอาหาร ทันทีกก็กลับอาตมภาพเป็นพระเทวทัต ทุลเล้าโลมให้หายตกพระทัย ทุเลานั้นก็กลายเป็น สังฆาฏิ บาตร และเครื่องอัญชุธาษา เพียงเท่านั้นก็เรียกร้องศรัทธาจากพระราชกุมารให้ยอมรับนับถือคนว่าเป็นพระอาจารย์ ตั้งแต่นั้นมาลากสักการะก็บังเกิดมีมากหลาย ราชสำนักพระยุพราชส่งสารรับมาถวายวันละ ๕๐๐ ได้เลี้ยงดูสาวกของตนให้มีความสุขสำราญด้วยปัจจัยสามก เมื่อมีบริวารมากแล้ว วันหนึ่งได้โอกาสได้ไปเฝ้าพระพุทธรเจ้าที่พระเวฬุวันวิหาร กราบทูลว่า “บัดนี้พระองค์ทรงพระชรามากแล้ว ขอบงทรงเสวยทิฏฐุธรรมสุขวิหาร มีความขวนขวายน้อยเกิด ข้าพระองค์จะขอรับภาระธุระเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์แทน” แต่ไม่ทรงโปรดและคำรับว่า ถ้าจำเป็นก็จะทรงตั้งให้พระอัครสาวกเป็นผู้บัญชาการแทน มิใช่พระเทวทัตดอก แต่ตกใจไม่ประสงค์ เพราะเห็นว่าพระธรรมวินัย ต่อไปจะเป็นศาสนาของพวกเขาทั้งหลาย ดังจะชี้ให้เห็นว่าเป็นผลดี ๒ ประการคือ

(๑) ทำให้พระศาสนาของตถาคตดำรงอยู่เป็นอิสระเสรี เพราะไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเอกชน

หรือคณะ จะมาใช้อำนาจดัดแปลงแก้ไขตามความพอใจ

(๒) เป็นการตัดปัญหาในกาลภายหน้า ที่จะต้องแย่งสิทธิ์กันเป็นศาสนา อันจะเป็นเรื่องไม่ตั้งงามเป็นทางให้ดำเนินไปสู่ความไม่สมัคสมานสามัคคี

เมื่อพระเทวทัตต์พูดขอเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์ไม่สำเร็จ แม้จะพยายามเลี้ยงเลี้ยงขอร้องตำแหน่งนี้หลายครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ จึงคิดว่า พระพุทธรเจ้าทรงบริหารการพระศาสนาได้อย่างกว้างขวางก็เพราะมีพระเจ้าพิมพิสารพระเจ้าแผ่นดินมคธเป็นศาสนูปถัมภ์ หากตนจะกำจัดอำนาจของพระพุทธรเจ้าก็ต้องกำจัดพระเจ้าพิมพิสารเสียก่อน ขณะนี้ก็ทรงพระชรามากแล้ว จึงเสียมสอนอชาตศัตรูกุมารให้ขบถชิงราชสมบัติ ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารขึ้นครองราชย์ ส่วนตนเองจะหาอุบายปลงพระชนม์พระพุทธรเจ้าแล้วตั้งตนเป็นพระพุทธรเจ้าเสียเอง การยุแหย่อชาตศัตรูกุมารไม่ยากนัก เพราะทรงนับถือคนอยู่แล้ว ประกอบมีชั้นเชิงสูงกว่ากัน เพียงแต่กระซิบบว่า “พระราชบิดามีพระโอรสหลายพระองค์ มีอภัยราชกุมารเป็นคันทรงมีพระทัยเอนเอียงโปรดปรานไปข้างพระโอรสต่างพระมารดาเกรงว่าราชบัลลังก์จะตกไปข้างโน้นเสียมากกว่า” นอกจากนี้ยังจัดอำมาตย์สอดส่องเข้าร่วมสนับสนุนแผนการของตน พระราชกุมารผู้ยังทรงพระเยาว์ทนมไม่ไหว มีพระทัยเห็นจริง ถึงกับทรงซ่อนศาสตราวุธเข้าไปในพระที่นั่ง หากแต่ถูกจับได้ พระราชบิดาทรงทราบ

ก็พระราชทานอภัยโทษ และทรงโปรดให้ครองราชย์ราชสมบัติ ครั้นได้เสวยราชสมบัติแล้ว ก็ร่วมดำเนินแผนการกับพระเทวทัต เช่นให้ทหารแมนธนูไปลอบสังหารบ้าง ขึ้นไปบนภูเขาพิษณุโลกก่อน หินลงมาทับพระองค์จนพระโลหิตห้อบ้าง ปล่อยข้างคกงมนให้เข้าแทงพระพุทธรเจ้าเวลาเสด็จออกทรงบาตรบ้าง แต่เมื่อแผนการเหล่านี้ไม่เป็นผลสำเร็จ

เมื่อพระเทวทัตประสบความสำเร็จแล้ว เสด็จมาใน การประทุษร้ายพระพุทธรูปอย่างนี้แล้ว จึงใช้วิธีแข่งเดินแข่งวิ่งที่รู้แล้วว่าไม่ทรงโปรด และตนเองก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่หวังผลพลอยได้ คือการโฆษณาว่า “พระพุทธรูปและสาวกไม่ปฏิบัติเคร่งครัด ด้วยหวังจะชักชวนพระภิกษุหนุ่มไว้การศึกษาให้หลงนิมิตน “จึงเข้าไปเฝ้าทูลขอให้ทรงตั้งข้อบัญญัติวินัยแก่สงฆ์ให้เคร่งครัดขึ้นอีก โดยเสนอให้มีบทบัญญัติขึ้นใหม่ ๕ ข้อ คือ

(๑) ให้อยู่ในป่า ตามต้นไม้ ตามเรือนร้าง ตามในถ้ำ ห้ามอยู่ในอาคารวิหาร

(๒) ให้ฉันแต่อาหารเฉพาะ เทียบบิณฑบาตรตามลำดับตรอก หรือถนน ห้ามรับกิจนิมนต์

(๓) ให้มีแต่ไตรจีวร ถ้าเปลี่ยนต้องถือผ้าบังสุกุลได้มา ห้ามรับจีวรทาน

(๔) จำพรรษาในวัดธัญญิกวาราส วัดคามวาสีห้าม

(๕) ถือมังสะวิรัติ ไม่ฉันสิ่งมีชีวิตเด็ดขาด

พระพุทธรูปก็ไม่ทรงโปรด

อนุญาตให้อีก ทรงคร่ำว่าคณะสงฆ์มีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ควรทำตนให้เขาเลี้ยงง่ายและอยู่อย่างง่าย ๆ การที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้อย่างนั้น เป็นช่องทางให้พระเทวทัตใส่ร้ายว่า ทรงวางหลักศีลธรรมไว้สูง เช่นไม่ให้ฆ่าสัตว์ ให้เมตตาสัตว์ แต่ใจทรงอนุญาตให้สาวกฉันเนื้อสัตว์เป็นโภชนะประณีต เมื่อมีผู้กินก็ต้องมีผู้ฆ่าเป็นธรรมดา ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าพระองค์กับสาวกไม่เคร่งครัด แม้ลัทธิพราหมณ์ก็คิดเขียนโดยนัยนี้เหมือนกัน พระเทวทัตออกจากที่เฝ้า ก็เที่ยวประกาศว่าตนได้เสนอข้อห้าม ๕ ประการ ไม่ทรงอนุมัติ สุดท้ายพระเทวทัตก็เที่ยวถามพระภิกษุหนุ่ม ๆ ว่าใครเป็นฝ่ายถูกและฝ่ายผิด พระภิกษุหนุ่ม ๆ ใหม่ในธรรมวินัย ไม่ทันคิดนึกให้รอบคอบ ก็เห็นด้วยกับพระเทวทัต พระเทวทัตได้พรรคพวกอีกเป็นอันมาก แม้ทรงเรียกไปดักเตือน ก็มีเปลี่ยนใจ ในที่สุดก็เผยความตกลงใจกับพระอานนท์ จะแยกทำสังฆกรรม โดยจะไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้าต่อไป จึงพาบริวารของตนประมาณ ๕๐๐ รูป ออกเดินทางไปสู่เนินเขาทาสีสะ แล้วตั้งชุมนุมเป็นคณะสงฆ์ใหม่อีกคณะหนึ่งอยู่ที่นั่น เทียวบอกว่า “เป็นคณะที่ปฏิบัติเคร่งครัด” ถ่อมขะระวิริตเสพผักเป็นนิจ และมีนิสัยอยู่เสนาสนะสงัดไม่ระกนด้วยหมู่ เป็นคณะที่ควรแก่การกราบไหว้และบำเพ็ญทาน

พระอานนท์นำความขึ้นทูลแก่พระพุทธรเจ้าให้ทรงทราบ ในฐานะที่ทรงเป็นพระสังฆบิดร จึง

ทรงทนอยู่มิได้เพราะพระกรุณาเป็นคุณธรรม จึงรับสั่งให้พระอัครสาวกทั้งสองไปชี้แจงแนะนำทำความเข้าใจกับพระภิกษุใหม่เหล่านั้น อันติดตามพระเทวทัตไปเพราะอาศัยขาดสติและปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา พระอัครสาวกทั้งสองก็เดินทางไปถึงทาสีสะ เป็นเวลาประจวบขณะที่พระเทวทัตกำลังพูดอบรมบริวารของตน พอแลเห็นพระอัครสาวกเดินมาแต่ไกล ก็หยุดพูด บอกแก่บริวารของตนว่า “เห็นไหม แม้แต่พระอัครสาวกก็ยังปลื้มใจ ถ้าตั้งเดินมารวมความเห็นดีเห็นชอบกับเรา” แล้วพูดอบรมแสดงท่าทางอวดเด่นอวดคืออบรมสาวกของตนต่อไป พระอัครสาวกมาถึงก็นั่งฟังโดยสงบเรียบร้อยเพื่อสำเหนียกวิธีการของพระเทวทัต ทำให้พระเทวทัตยิ่งแน่ใจมากขึ้นว่ามาสมัครเป็นพวกของตน เลยพูดอบรมต่อไปอย่างพิศดารตลอดถึงเวลากลางคืน อบรมเสียจนเหนื่อยอ่อนทั้งกายและใจ แล้วทำโกลพูดขอตัวพักผ่อนให้พระอัครสาวกพูดอบรมแทนตน แล้วก็เข้าไปนอน ณ ที่นอนของตน หาได้สงสัยประการใดไม่ เลยกลับไปด้วยความอ่อนเพลียละเหยียใจ

พระอัครสาวกทั้งสองนั้นเป็นผู้ยิ่งใหญ่อยู่ในหมู่คณะสงฆ์ มีชื่อในทางสีหนาท คือเมื่อเปล่งคำพูดออกมาก็ได้ผลสำเร็จ ได้รับความเชื่อฟังจากผู้ติดตามฟัง ฉะนั้นเมื่อพระเทวทัตเปิดโอกาสให้ท่านพูดอบรมกับบริวารตน ท่านทั้งสองก็ใช้เทศนาปาฏิหาริย์ คือพร่ำสอนให้เห็นเหตุผล ดัดใจพระภิกษุเหล่านั้น ได้ถูกต้อง พร้อมด้วยบันลือ

สุรเสียงให้เห็นจริงเห็นจังด้วย
อำนาจกระแสนิจ ชีผัดชู้ถูกให้เข้าใจ
ในหลักความจริงว่า อันข้อบัญญัติ
ของพระเทวทัต ๕ ข้อนั้น ว่าโดย
ปรกติ ภิกษุเรามีการเลี้ยงชีพเนื่อง
ด้วยอาศัยผู้อื่น ต้องอาศัยอาหาร
และที่อยู่ ผ่านงุ่มง่าม ที่เขาให้ด้วย
ความเลื่อมใส เราต้องรักษาให้
สะดวกแก่เขา ฉะนั้นเขาบริโภค
อุปโภคอย่างไร เราก็ต้องร่วมกับ
เขาอย่างนั้น ถ้าเราจะกำจัดลงตาย
ตัว เพื่อเขาขัดข้องไม่สะดวก ก็
เป็นอันว่าเราตัดศรัทธาของเขา
และเราก็ขาดประโยชน์ที่จำเป็น
ไปด้วย ทุกสิ่งต้องมีใจเป็นใหญ่
สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าสิ่งไรที่ได้มา
ด้วยความบริสุทธิ์ ๓ ประการ คือ
ไม่รู้ ไม่เห็น ไม่รังเกียจ ก็ชื่อว่า
ได้มาโดยชอบประกอบด้วยธรรม
สมกับภาวะความเป็นสมณะ คือ
ผู้สงบแล้ว อนึ่งข้อบัญญัติของ
พระเทวทัต ถ้าผู้ที่ขาดสติและ
ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบก็จะ
เห็นเป็นดีเป็นชอบ แต่พอนาน ๆ
เข้าก็จะเห็นว่าสุดวิสัยของคนที่จะ
ทำได้ เพราะเป็นของยากตั้งเกินไป
สิ่งไรที่เครื่องเครียดตั้งเกินไปนัก
มักจะขาด ทำไปไม่ตลอด มักจะ
ทอดอหยอดก่าลังเลียดกลางคัน
ไม่สำเร็จตลอดไปได้ จึงควรปฏิบัติ
แต่พอดี ๆ เป็นทางกลาง จึงไม่
ตั้งนักไม่หย่อนนัก จึงจะดำเนิน
ไปได้ด้วยดี ท่านทั้งสองพร้าชี้แจง
จนพระภิกษุเหล่านั้นเข้าใจและ
เห็นจริง รู้สึกสำนึกได้ ตลอดถึง
การเห็นโทษของการที่แตกแยกมา
เพราะขาดสติยังคิด ต่างก็กลับจิต
ของกลับคืนไปสู่สำนักพระพุทธเจ้า
พระอัครสาวกก็นำพระภิกษุเหล่านั้น

มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวัน
พระพุทธองค์ก็ทรงดำรัสให้เห็น
ข้อความ ตามที่พระอัครสาวกอบรม
แนะนำตักเตือนมา เพื่อซ้ำเติมให้
หนักแน่น มิให้กลับกลายไปเป็น
ผิดใฝ่พระเทวทัต มีหลักใจความ
ย่อ ๆ ว่า

(๑) หลักบัญญัติของพระ
เทวทัต ๕ ข้อ สำหรับหมู่คณะใหญ่
จะปฏิบัติให้สมบูรณ์ไม่ได้ เนื่อง
ด้วยปัจจัย ๔ ต้องอาศัยผู้อื่น คน
มาก ๆ ยากที่จะดำรงชีพให้สะดวก
เสมอไป แต่ถ้าผู้ใดสมัครใจจะ
ปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษก็กระทำได้

(๒) ผู้ขาดสติและปัญญา
ยอมเห็นดีเห็นชอบในเบื้องต้น
ท่ามกลาง แต่ในที่สุดก็ปฏิบัติไป
ไม่ตลอด และทำความไม่สะดวก
แก่ผู้บำรุงศรัทธาและผู้ปฏิบัติเอง
เพราะขัดกับภูมิประเทศ เหตุผล
บุคคล เวลา

(๓) เป็นข้อปฏิบัติที่เคร่ง
ครัดเกินไป ไม่เป็นทางแห่งสันติ
ตถาคตบำเพ็ญมาแล้วเป็นขั้นสุด
ยอด แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ
เป็นอรรถกถาญาณุโยค คือไม่ใช่
ทางพ้นอาสวกิเลส

(๔) ทรงสอนให้ดำเนินใน
ทางสายกลาง ๆ เป็นทางให้ประสบ
ความสำเร็จ เรียกว่ามัชฌิมาปฏิ-
ปทา คือมรรคมีองค์ ๘ ประการ
มีความเห็นชอบ ดำริชอบ การ
งานชอบ กล่าวชอบ เลี้ยงชีพชอบ
เพียรชอบ ตั้งใจชอบ และมีสติ
สัมปชัญญะชอบ

ทรงโปรดให้สงฆ์ทั้งปวง
สวดอุทิศประกาศความมีสมาน
สังวาสเสมอกัน แล้วสวดปาฏิ-
โมกข์ เรียกว่า สามัคคีอุโบสถ

คณะสงฆ์ก็อยู่กันด้วยความผาสุก
ทั้งนี้ก็เพราะอาศัยพระปริชาสา-
มารถของพระพุทธเจ้าและพระ
อัครสาวก ดำเนินการทำสงฆ์ที่แตก
แยกกันให้สามัคคีกัน ด้วยการ
ปรับความเข้าใจกันอันเป็นกุศโล-
บายหัวหน้าหมู่

ส่วนพระเทวทัต พอด้นขึ้น
เห็นบริวารหมู่ใหญ่หายไปหมด
เหลืออยู่ไม่กี่รูปเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิด
จริง ๆ ในจำนวนนี้ มีภิกษุชื่อว่า
โกกาลิกะ เป็นผู้ยิ่งใหญ่รองแต่
พระเทวทัต เมื่อเห็นพระเทวทัต
ล้มเหลวในการตั้งคณะสงฆ์ใหม่
จึงเข้าไปใกล้กล่าววาทะว่า ดนได้เคย
ตักเตือนว่าอย่าไว้วางใจพระอ-
สาวกทั้งสอง ก็ไม่เชื่อ จึงเป็นเหตุ
ให้มาปลุกปั่นพาพระภิกษุบริวาร
ไปหมด จึงเอาเข้ากระแทกอกพระ
เทวทัตให้ล้มหายลง ด้วยอำนาจ
แห่งความโกรธ พระเทวทัตกำลัง
เสียใจ มีหน้าซำถูกเตะเข้าที่อก
เช่นนี้ ก็อาเจียนออกเป็นโลหิต
และอาพาธหนักตั้งแต่นั้นมา กิด
ขึ้นมาคราวใดก็กระอักเลือดขึ้นมา
ทางปาก ล้มเจ็บอยู่ที่นั่นถึง ๕
เดือน เห็นอาการไม่รอดแน่แล้ว
ก็รู้สึกสำนึกโทษที่ตนกระทำอนัน-
ตริยกรรม จึงขอร้องศิษย์ที่ยังภักดี
อยู่ พาไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เมือง
สาวัตถี ซึ่งเป็นหนทางไกลมาก
พวกศิษย์จึงให้นอนเหนือเตียงแล้ว
พากันหามไป พอลถึงเขตพระเชตะวัน
ถูกศิษย์วางเตียงลงตรงใกล้สระน้ำ
เพื่อชำระเหงื่อโคลที่เประอะเปื้อน
เพราะเดินทางไกล หวังจะให้ร่างกาย
สะอาดและพักผ่อน จึงไปเฝ้า
พระพุทธเจ้า ขณะนั้น พระเทวทัต